



Den Haag

# Handreiking werkwijze Natuurkansenscan

*Handreiking 3. Versie 1.0, april 2021*

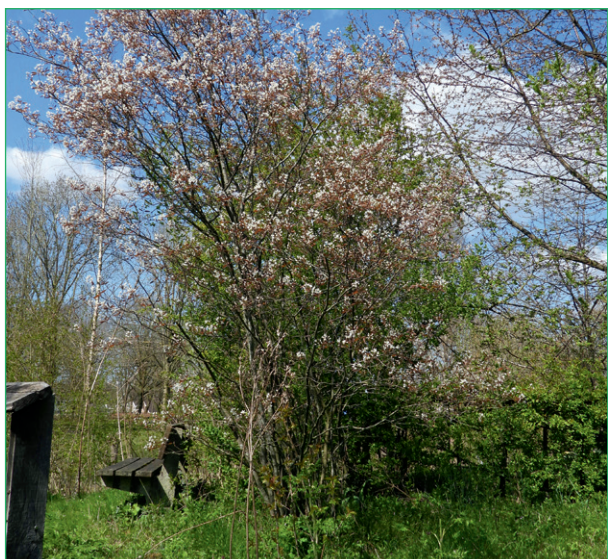
Met het vaststellen van de Nota Stadsnatuur (RIS 305824) op 16 december 2020 heeft de gemeenteraad van den Gemeente Den Haag besloten om bij elke herinrichting en omvorming van de openbare ruimte een natuurkansenscan verplicht te stellen. Hiermee worden natuurkansen in een vroeg stadium van een project inzichtelijk gemaakt. Met deze handreiking geven we achtergrondinformatie over het doel en de werkwijze van de natuurkansenscan.

## Doel

Met een natuurkansenscan wordt in eerste instantie inzichtelijk gemaakt welke niet-beschermde natuurwaarden in een projectgebied aanwezig zijn en welke kansen er liggen om natuurwaarden in de projectfase te behouden, te versterken of toe te voegen.

In tweede instantie wordt aangegeven of er mogelijke beschermde natuurwaarden in een projectgebied aanwezig zijn (bijvoorbeeld potenties voor vleermuizen of huismussen) die wettelijk gezien behouden moeten blijven. Door dit vroegtijdig in het proces (voor aanvang of tijdens de fase van het schetsontwerp) te onderzoeken, kan met deze mogelijke beschermde natuurwaarden in het schetsontwerp rekening gehouden worden.

De toetsing aan de Wet natuurbescherming door middel van een quickscan is pas zinvol wanneer het initiatief voldoende concreet is en wordt daarom in de fase van het voorlopig ontwerp uitgevoerd en staat los van de natuurkansenscan.



*Een krentenboompje levert nectar en bessen.*



*Een kruidrijk gazon met madelief, reigersbek en hondsdraf.*

## Uitvoering

Uitgangspunt van de natuurkansenscan is dat deze snel en gemakkelijk uitvoerbaar is en dat de uitkomsten bruikbaar moeten zijn voor ontwerpers. Vanuit het oogpunt van kostenefficiëntie is het nadrukkelijk niet de bedoeling dat de natuurkansenscan een uitgebreide rapportage wordt. Daarom stelt de gemeente voor de rapportage het gebruik van een standaardformat verplicht.

In de natuurkansenscan wordt een projectgebied beoordeeld op ze volgende zeven categorieën: dekking, voedsel, diversiteit, kwaliteit natuurlijke biotopen, kwaliteit cultureelrijke biotopen, bijzondere natuurwaarden en specifieke kwaliteiten & potenties voor beschermde soorten.

De eerste zes categorieën worden ingedeeld in de categorieën laag/weinig, gemiddeld en hoog/veel. De laatste categorie wordt beschrijvend beoordeeld. De definiëring van de klassen is opgenomen in bijlage 1. Een invulvoorbeeld maakt onderdeel uit van het standaardformat voor de rapportage.

## Beschrijving categorieën

### Dekking

Met dekking wordt de aanwezigheid van schuilgelegenheden bedoeld. Kleine zoogdieren zoals egels, woelmuizen en marterachtigen hebben voldoende dichte begroeiing nodig om uit het zicht van roofvogels te zijn en voedsel te zoeken. Voor struweelvogels zoals roodborst, heggenmus, merel en winterkoning is het belangrijk dat voldoende dichte struiken op rustige plekken aanwezig zijn. De score voor de mate van dekking is gebaseerd op oppervlakteklassen.

### Voedsel

Met voedsel wordt de aanwezigheid van het aantal nectar-, bessen- en notenleverende planten per oppervlakte-eenheid bedoeld. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen bomen, struiken en kruiden. Gaat het om kruiden in de grasvegetatie, dan wordt extra belang gehecht aan inheemse kruiden. Dit is omdat wilde bijen soms heel specifieke relaties hebben met inheemse kruiden. Voor bomen en struiken kan dat ook gelden, maar om de natuurkansenscan werkbaar te houden, zijn die eruit gelaten.



*Veel insecten zijn afhankelijk van zonnige, wilde bloemrijke plekken.*

### Diversiteit beplanting

Met de diversiteit aan beplanting wordt het aantal soorten planten in de categorieën bomen, struiken en kruiden bedoeld. Hoe meer divers een beplanting is, hoe meer het te bieden heeft aan verschillende soorten dieren. Ook is het aanbod van voedsel, denk bijvoorbeeld aan nectar, in zo'n geval beter verspreid over de tijd.



*Een boom met klimop biedt het gehele jaar nest- en schuilgelegenheden en veel nectar en bessen in najaar en winter.*

### Kwaliteit natuurlijke biotopen

Voor de kwaliteit van de natuurlijke biotopen wordt verwezen naar de [Handreiking Vuistregels biotopen](#). Primair wordt gescoord op oppervlakte en breedte, waarbij uitgegaan wordt van een (grotendeels) inheems sortiment. Bij poel en water is met name de oevervorm en de aanwezige begroeiing van belang.

### Kwaliteit culturele biotopen

Culturele biotopen zijn elementen die vooral als aankleding en verfraaiing van de stad zijn bedoeld. Toch kunnen deze elementen in een (hoog) stedelijke omgeving juist van waarde voor natuur zijn. Bij bomen wordt gescoord op diversiteit, inheems/uitheems en ouderdom. Heesters worden gescoord op oppervlakte. Is een substantieel deel van de heesters inheems, dan kunnen die gekwalificeerd worden als het natuurlijke biotoop struweel. Bijzondere waarden van heestervakken kunnen in de toelichtende tekst worden opgenomen. Bij gazon wordt het aandeel kruiden geschat, bij boomspiegels de mate van begroeiing en bij geveltuinen het percentage van de gevels waar een geveltuin aanwezig is. Wanneer het gaat om plantvakken met vaste planten, dan is het aantal soorten nectarleverende planten van belang.



*Overhoekjes leveren schuilplaatsen, nestgelegenheid en voedsel.*

#### *Aanwezigheid bijzondere natuurwaarden*

Door de zon beschenen en windluwe plekjes, overhoekjes, dood hout en geleidelijke overgangen tussen gras en struweel en/of bomen geven gebiedjes vaak een extra natuurwaarde. Juist dit soort zachte waarden worden vaak uit het oog verloren en zijn een uitdaging om mee te ontwerpen.

#### *Specifieke kwaliteiten & potenties voor beschermde soorten*

De natuurkansenscan wordt afgesloten met een tekst die een aantal kwaliteiten of aandachtspunten toelicht die mogelijk niet of onvoldoende tot uitdrukking komen in de score. Ook worden hier de potenties voor beschermde natuurwaarden benoemd zoals de aanwezigheid van struiken die belangrijk zijn voor huismussen of de mogelijkheden voor vliegroutes van vleermuizen.



*Huismussen zijn sterk afhankelijk van dichte struiken om in te schuilen.*

### **Toelichting inheems**

In deze natuurkansenscan wordt het begrip inheems ruim opgevat. Naast soorten die hier van nature voorkomen gaat het ook om soorten die hier al geruime tijd voorkomen. Of, wanneer het om bomen gaat, om kruisingen die voor een groot percentage inheems zijn. Dat zijn in een stedelijke omgeving ook de cultivars van inheemse soorten. In een stedelijke omgeving gaat het niet om het creëren van een 'oorspronkelijke' vegetatie, maar om het aanplanten van soorten waar onze lokaal aanwezige fauna op aangepast is. Een rode beuk (cultivar inheemse soort) voldoet dan net zo goed als een groene beuk (oorspronkelijke inheemse soort), maar een zuilvormige zomereik (cultivar inheemse soort) heeft de voorkeur boven een zuilvormige moeraseik (cultivar uitheemse soort).



Natuur rond een braamstruweel in de stad.

## Aandachtspunten uitvoering

Let bij het invullen van de natuurkansenscan op onderstaande zaken:

- Buiten het groeiseizoen kan het lastig zijn om enkele parameters in te schatten, zoals het aantal verschillende soorten, het aantal nectarleverende soorten en het aandeel aan kruiden. Dit kan betekenen dat een extra veldbezoek moet worden uitgevoerd in het groeiseizoen om de natuurkansenscan aan te vullen;
- Wanneer het projectgebied groter is dan een straat of 1 hectare kan het zinvol zijn de waarden te scoren per straat of deelgebied;
- Het rapport moet worden afgesloten met een paragraaf die de natuurwaarden en de natuurkansen voor het onderzochte projectgebied bondig samenvat;
- Informatie over boomsoorten/bolgewassen/groenbeheer is te vinden via [www.kaartendenhaag.nl](http://www.kaartendenhaag.nl) onder de categorie Natuur en Milieu.

## Bijlage 1. Natuurkansenscan

Locatie:	Datum:	Naam:	Coördinaten:	Oppervlak:
<b>Dekking</b>	<b>N.V.T.</b>	<b>Weinig</b>	<b>Gemiddeld</b>	<b>Veel</b>
Dekking voor kleine zoogdieren (oppervlak)		30 - 60 m <sup>2</sup>	60 - 100 m <sup>2</sup>	> 100 m <sup>2</sup>
Broedgelegenheid voor struweelvogels (oppervlak)		50 - 100 m <sup>2</sup>	100 - 200 m <sup>2</sup>	> 200 m <sup>2</sup>
<b>Voedsel</b>	<b>N.V.T.</b>	<b>Weinig</b>	<b>Gemiddeld</b>	<b>Veel</b>
Nectarleverende bomen (aantal per 10 are)		< 5	5 - 15	> 15
Nectarleverende struiken (aantal per are)		< 5	5 - 15	> 15
Nectarleverende (inheemse) kruiden in grasvegetatie		< 10%	10 - 40%	> 40%
Nectarleverende vaste planten		< 25%	25 - 75%	> 75%
Bessen - en notenleverende bomen (aantal per 10 are)		< 5	5 - 15	> 15
Bessen - en notenleverende struiken (per are)		< 5	5 - 15	> 15
<b>Diversiteit</b>	<b>N.V.T.</b>	<b>Laag</b>	<b>Gemiddeld</b>	<b>Hoog</b>
Bomensoorten (aantal per 10 are)		< 3	3 - 5	> 5
Struikensoorten (aantal per are)		< 3	3 - 5	> 5
Kruidensoorten (aantal per 25 m <sup>2</sup> )		< 10	10 - 20	> 20
<b>Kwaliteit natuurlijke biotopen</b>	<b>N.V.T.</b>	<b>Laag</b>	<b>Gemiddeld</b>	<b>Hoog</b>
Bosje (oppervlak; breedte)		225 - 500 m <sup>2</sup> ; > 15 m	500 - 1000 m <sup>2</sup> ; > 20 m	> 1000 m <sup>2</sup> ; > 20 m
Struweel (oppervlak; breedte)		50 - 100 m <sup>2</sup> ; > 5 m	100 - 200 m <sup>2</sup> ; > 7 m	> 200 m <sup>2</sup> ; > 10 m
Kruiden & Zoom (oppervlak; breedte)		30 - 60 m <sup>2</sup> ; > 3 m	60 - 100 m <sup>2</sup> ; > 3 m	> 100 m <sup>2</sup> ; > 5 m
Faunagrasieland (oppervlak; breedte)		20 - 60 m <sup>2</sup> ; > 3 m	60 - 100 m <sup>2</sup> ; > 3 m	> 100 m <sup>2</sup> ; > 5 m
Floragrasieland (oppervlak; breedte)		17 - 175 m <sup>2</sup> ; > 5 m	175 - 500 m <sup>2</sup> ; > 7 m	> 500 m <sup>2</sup> ; > 10 m
Poel (vorm en aansluiting)		grillige oevervorm en variatie in begroeiing	als laag maar met flauwe oever	als gemiddeld maar met struweel
Water (oevervorm, minimaal 1 oever)		oever steil, kruiden- en soortenarm	oever steil, kruiden- en soortenrijk	oever flauw, kruiden- en soortenrijk
<b>Kwaliteit culturele biotopen</b>	<b>N.V.T.</b>	<b>Laag</b>	<b>Gemiddeld</b>	<b>Hoog</b>
Bomenrij		uithoems	deels inheems, een leeftijdsklasse	deels inheems, meerdere leeftijdsklassen
Solitaire boom		uithoems < 50 jaar	inheems < 50 jaar; uithoems > 50 jaar	inheems > 50 jaar
Heesters (oppervlak; breedte)		50 - 100 m <sup>2</sup> ; > 5 m	100 - 200 m <sup>2</sup> ; > 7 m	> 200 m <sup>2</sup> ; > 10 m
Gazon (aandeel kruiden)		< 10%	10 - 30%	> 30%
Geveltun (percentage van gevellengte)		< 20%	20 - 60%	> 60%
Boomspegel (aandeel begroeiid)		< 20%	20 - 60%	> 60%
Vaste plantvelden (percentage oppervlak; aantal nectarleverende soorten)		< 25%; < 3	25 - 50%; 3 - 8	> 50%; > 8
<b>Aanwezigheid bijzondere natuurwaarden</b>	<b>N.V.T.</b>	<b>Weinig</b>	<b>Gemiddeld</b>	<b>Veel</b>
Overhoekjes (oppervlak)		5 - 20 m <sup>2</sup>	20 - 40 m <sup>2</sup>	> 40 m <sup>2</sup>
Geleidelijke overgang (percentage bos/struweelranden)		20 - 40%	40 - 80%	> 80%
Zon/windluwte (oppervlak)		30 - 60 m <sup>2</sup>	60 - 100 m <sup>2</sup>	> 100 m <sup>2</sup>
Dood hout (lengte stammen diameter > 30 cm)		1 - 5 m	5 - 10 m	> 10 m

## Toelichting

### Dekking:

- Het aangekruiste oppervlak moet een aaneengesloten stuk dekking zijn.
- Zoogdieren: dekking tot een hoogte van 1 meter, dichte begroeiing (inclusief hoge kruiden) die kan functioneren als schuilgelegenheid voor kleine zoogdieren.
- Struweelvogels: dekking hoger dan 1 meter en geschikt om in te broeden, vooral struweel met dichte (doorn) struiken, bij voorkeur op een rustige plek.

### Voedsel:

- Nectarleverende bomen: bomen met een voor insecten nuttige bloeiwijze (zoals linde of Prunus sp.). Het gemiddeld aantal nectarleverende bomen per 10 are in het projectgebied noteren. Indien bomen aanwezig zijn die (ook) veel stuifmeel leveren, noteren bij de toelichting.
- Nectarleverende struiken: Struiken met een voor insecten nuttige bloeiwijze (zoals vuilboom, meidoorn & vuurdoorn). Het gemiddeld aantal nectarleverende struiken per are met struiken in het projectgebied noteren. Indien struiken aanwezig zijn die (ook) veel stuifmeel leveren, noteren bij de toelichting.
- Nectarleverende inheemse kruiden in grasvegetatie: het gemiddelde percentage van een totale oppervlakte grasvegetatie dat wordt bedekt door inheemse kruiden met nectarproductie. Indien kruiden aanwezig zijn die (ook) veel stuifmeel leveren, noteren bij de toelichting.
- Nectarleverende vaste planten: het percentage van vaste planten binnen een projectgebied dat nectar produceert. Indien vaste planten aanwezig zijn die (ook) veel stuifmeel leveren, noteren bij de toelichting.
- Bessen- en/of notenleverende bomen: als nectarleverende bomen, maar dan met bessen/noten in plaats van nectar.
- Bessen- en/of notenleverende struiken: als nectarleverende struiken, maar dan met bessen/noten in plaats van nectar.

### Diversiteit:

- Boomsoorten: het aantal verschillende boomsoorten per 10 are, gemiddeld voor het gebied.
- Struiksoorten: het aantal verschillende struiksoorten per are, gemiddeld voor het gebied.
- Kruidensoorten: het aantal verschillende kruidensoorten per 25 m<sup>2</sup>, gemiddeld voor het gebied.

### Kwaliteit natuurlijke biotopen:

- Bosje: een 'bosje' bestaat uit minimaal uit een aantal bomen met struiken eronder of direct eromheen, bij voorkeur vooral inheemse soorten.
- Struweel: een 'struweel' is een lijnvormige beplanting die (grotendeels) uit inheemse struiken bestaat.
- Kruiden & Zoom: het biotoop 'kruiden & zoom' bestaat uit hoge, inheemse kruiden (circa 1 meter of hoger), of bramen die het grootse deel van de dag zonbeschenen zijn.
- Faunagrasland: 'faunagraslanden' zijn kruidenrijke en vaak ingezaaide stroken, bermen of veldjes.
- Floragrasland: 'floragraslanden' zijn stroken, bermen, veldjes of graslanden met vooral gebiedseigen spontane plantengroei.
- Poel: poelen zijn geïsoleerd gelegen en zonbeschenen laagtes die over het algemeen het hele jaar door waterhoudend zijn.
- Water: in tegenstelling tot poelen is dit biotoop wel verbonden met andere sloten, vaarten of waterpartijen.

Zie voor een uitgebreide beschrijving van de natuurlijke biotopen de [Handreiking Vuistregels biotopen](#).

### Kwaliteit cultureelrijke biotopen:

- Bomenrij: een rij van minimaal 5 bomen die in duidelijke rijstructuur (dus zonder willekeur) geplant is.
- Solitaire boom: een boom met een losse kroon, met minstens 1 meter afstand rondom tot de eerstvolgende kroon. Uitzondering: Bij bomen in boomspiegels (maximaal 4 bomen, anders bomenrij) mogen de kronen binnen < 1 meter van elkaar komen. Bomen binnen een natuurlijke biotoop vallen hier niet onder, ook als ze wel een losse kroon hebben.
- Heesters: struiken die niet voldoen aan de eisen van struweel, niet dicht genoeg of > 50% uitheems. Meestal aangeplant in een rij, in plaats van struweel wat vaak in vakken voorkomt.

- Gazon: grasvegetatie die met regelmaat kort wordt gemaaid.
- Geveltuin: een smalle vegetatie langs een gevel, in grond of in potten. Indien groene voor- en/of achtertuinen voorkomen kan dit ook genoteerd worden bij de toelichting.
- Boomspiegel: grond rondom een (meestal solitaire) boom in een verder betegelde situatie.
- Vaste plantvakken: het percentage van een plantvak dat wordt bedekt door vaste planten en het aantal nectarleverende soorten vaste planten binnen dit plantvak.

*Bijzondere natuurwaarden:*

- Overhoekjes: plekken van beperkte omvang waar braamstruiken, ruigtekruiden, takken, bladeren e.d. aanwezig zijn.
- Geleidelijke overgang: de mate waarin geleidelijke overgang tussen de verschillende vormen van beplanting aanwezig is. Optimaal is een kern-mantel-zoom overgang.
- Zon/windluwte: de mate waarin zonbeschenen windluwe plekken aanwezig zijn die kunnen fungeren als opwarmlocatie voor insecten zoals wilde bijen en vlinders.
- Dood hout: de mate waarin staand of liggend dood hout aanwezig is in de vorm van boomstammen en/of dikke takken.



## Colofon

### *Uitgave*

Gemeente Den Haag  
Dienst Stadsbeheer  
Postbus 12651  
2500 DP Den Haag

### *Tekst*

Martin van den Hoorn en Esther Vogelaar (gemeente Den Haag)

### *Foto's*

Titelpagina: Valerie Kuypers, egel: Vincent Nederpel,  
overige: Martin van den Hoorn

### *Vormgeving*

Oscar Langevoord (Buro NIV)

© Gemeente Den Haag 2021